

mel i sucre

Obra Cultural Balear

SANT JOAN

Octubre de 1991

Núm. 136

MEL I SUCRE - Octubre, núm. 136. Butlletí informatiu de l'Obra Cultural Balear a Sant Joan.

Local social: Casa de Cultura, carrer de Bellavista, 13 - Sant Joan (Mallorca) 07240.

Consell de redacció: Gracià Sánchez, Guillem Florit, Joan Sastre, Joan Font, Joan Moratinos, Mateu Sastre.

Tirada actual: 500 exemplars.

Els articles originals s'han d'entregar abans de dia 18 del mes en curs.

Nota: S'adverteix als possibles lectors de *mel i sucre* que aquesta revista, amb els seus escrits i comentaris, pot ferir la sensibilitat dels esperits no acostumats.

Dipòsit legal: 49.1983

Coberta:

Contracoberta: El Club Esportiu Sant Joan.

Impressor: Informacions Llevant s.a.
Passeig Ferrocarril, 1
Tel. 55 03 28 - Manacor

EN AQUEST NÚMERO HI TROBAREU

- Notícies locals
- L'Ull de Vidre
- Ajuntament, per G. Sánchez i F. Nicolau
- De militars va la cosa, per Andreu Bauçà
- Els vents de la història en són propicis, per Mateu Sastre
- Gloses, per Catalina Jaume.
- Carta dirigida a D. Mateu I, el Corregidor. Les is sota els punts, per Arrel
- Carta oberta al PSM-Sant Joan, a la seva veu i als seus militants, per Arrel
- Qui va pagar el Centre Catòlic, per Josep Estelrich
- Astronomia popular: sa Carrera de Sant Jaume, per Francesc Canuto
- La festa dels quintos, per Mateu Sastre
- L'herbolari, per Miquel Company i Guillem Florit.
- Mel i sucre, dolcet dolcet, per Joan Bauçà
- Excursió
- Aquest mes fa...
- Agenda

Notícies locals

— Les obres de millora d'alguns camins, que la Comunitat Autònoma realitza des de fa molts de mesos pel nostre terme, han finalitzat a un d'aquests amb el seu asfaltatge. Es tracta del camí del Picar, que va des de la carretera de Sineu fins a Son Gual. Les obres que es duen a terme als altres camins encara, després d'un any, estan mig enxarxades.

— La segona fase d'abastament d'aigües de la vila ja s'ha aprovat. Ara veurem quan s'hi posaran. I si faran els mateixos desastres que fins ara. Aquesta segona fase costa uns quaranta milions de pessetes i està previst que abraci quasi tot el casc urbà. Els que viuen per les foranes hauran d'esperar l'encontre amb la tercera fase.

— El 16 de setembre els al·lots tornaren a l'escola. Enguany hi ha menys nins que l'any passat i més mestres nous. El mateix dia, els més petits també començaren a ca les monges.

— El dia 7 de setembre fou trobat mort a ca seva el jove santjoaner Francesc Juan Mayol, de vint-i-cinc anys. Les circumstàncies de la seva mort i la joventut que tenia han causat un gran pesar en tot el poble.

— Aquest mes passat la farinera nova fou parcialment enderrocada. Sembla que un venedor, de fora poble, de material per a la construcció hi vol construir un magatzem per als seus clients. La farinera nova ja feia algun temps que no produïa ciment mallorquí i només era un petit magatzem.

— El passat dia 12 de setembre va fer un ruixat molt fort. En no més d'un quart o vint minuts caigueren més de vint litres per metre quadrat. Aquest fibló va fer que la carretera de Vilafranca, a l'altura del pou Nou, quedàs tallada durant una estona per un macro bassiot (tenia més d'un quilòmetre de llargària). S'hi hagué de desplaçar un grup de protecció civil per treure i fer passar els cotxes que hi havia a la zona. Moltes de cases de la vila patiren petites inundacions.

— Bernadí Company Company fou objecte d'un reportatge de la revista *Brisas* el diumenge dia 15 de setembre. Aquest santjoaner, gran aficionat a l'excursionisme i muntanyisme, és el cap del Grup de Socors a Muntanya. Aquest grup tingué, també aquesta mesada, una gran importància en el rescat d'un jove que s'havia esclafat al barranc de Biniaraix.

— Una vintena de jovençans santjoaners decidiren de fer una eixida a peu fins a Lluc. El dia 20 de setembre partiren a mitjanit amb molta marxa dins el cos. N'hi hagué que arribaren tous, uns altres ben tous i d'altres que no arribaren. Anar a Lluc a peu no és solament una festa, n'hi ha que arriben a perdre les rialles. Però, molt de coratge i rialles per a l'any que ve.

Elèctrica
PEP DES SAIG

instal.lacions elèctriques
xarxes de baixa tensió
subministraments elèctrics

Consistori, 8 tel. 52 63 23
Sant Joan

Cooperativa Agrícola
SANT JOAN

tota casta de productes per al camp

— El dia 21 de setembre el Centre Cultural, que semblava mort, canvià de president. L'antic, Carles Costa, substitueix el que fins ara ho havia estat, Benigne Company. En aquesta nova etapa, el president espera revifar les activitats que tradicionalment s'havien duit a terme.

— El proper dia 12 d'octubre el Tres Dos fa el V Descobriment. Enguany l'expedició descobrirà part de la serra de Tramuntana. Fan comptes passar per Esporles, Valldemossa, Banyalbufar...

— Ben aviat s'acabaran les obres dels vestidors que es fan davall l'edifici de la tercera edat. Suposam que no hi mancarà l'oportuna inauguració de torn. Després de tants d'anys de parlar-ne i d'esperar, sembla que els jugadors que facin alguna activitat a la plaça poliesportiva ja podran fer ús d'aquests, esperem, magnífics nous vestidors.

— Felip Vanrell, recentment nomenat jurat de la Societat de Caçadors de Sant Joan, fou apallissat per dos caçadors furtius, amb els quals sembla que havia tengut algun problema relacionat amb la caça.

— La Conselleria d'Obres Públiques ha iniciat una campanya de neteja de síquies. A Sant Joan ja n'han fet unes quantes de netes. Aquesta mesura és excel·lent perquè si plou molt l'aigua podrà circular lliurement pel seu jaç. Hauria estat encara millor, però, que a més de fer les síquies netes també haguessin retirat la terra que en treien en lloc de deixar-la acaramullada als bocins veinats.

— A finals del mes de setembre l'Ajuntament de Sant Joan ha començat unes noves obres de reforma. Aquesta vegada ha tocat al saló d'actes de la casa consistorial. Més envant tocarà a la façana i més tard a una habitació d'abaix hi faran una portassa i una altra s'habilitarà per a la policia municipal. També s'ha de fer obra per col·locar l'arxiu municipal, que en l'actualitat està tirat per en terra.

Comunicat del Centre Cultural

Tots els qui foren socis del Tele-Club o Centre Cultural de Sant Joan, i a tothom en general, que els interressi seguir com a socis d'aquesta entitat, els pregam que durant els mesos d'octubre i novembre ho comuniquin al conserge de la Casa de Cultura o al president, Carles Costa.

"la Caixa"

AGÈNCIA DE SANT JOAN

RESTAURANT

SA TORRE DE S'AIGO

Sant Joan

L'ULL DE VIDRE

Any XLIII

TARRAGONA, 8 de setembre de 1991

Núm. 2.165

D'ON VENIM, CAP A ON ANEM

Tot vianant, si és que vol arribar en algun lloc, s'ha de fer, ni que sigui de manera inconscient, aquesta pregunta: D'on vinc, cap a on vaig? Els pobles, igualment, si aspiren a ser alguna cosa i no es resignen a fer la viu-viu o a desaparèixer del mapa.

És evident que el nostre poble, el català, es troba actualment en una situació ambigua i desencisada, políticament parlant, que, si es perllongava gaire temps, podria portar-lo al desastre, talment un adolescent perpetu que no vol o no pot realitzar-se en plenitud.

D'on venim, bé ho sabem prou, per sort o per desgràcia. On som, entre impotents, perplexos i dividits, també. Però cap a on anem, si és que volem assolir alguna fita? Aquest interrogant l'hem de resoldre nosaltres mateixos: és un dret que ningú no ens pot arrabassar, almenys en teoria. Com ningú no ens pot obligar a acceptar com a definitives les lleis vigents. Tot és revisable. Tot és reformable. La llibertat dels pobles és sagrada, com ho és la dels individus: mentre hi hagi un sol home i un sol poble sense llibertat, al món no hi haurà pau. Som nosaltres, per tant, i ningú més que nosaltres, qui ha de decidir, tard o d'hora, i per vies pacífiques i democràtiques, qui i què volem ser i amb qui volem o necessitem unir-nos i solidaritzar-nos. Els nacionalismes no són pas morts ni passats de moda, sinó que reviscolen justament a l'hora en què s'eixamplen, i s'han d'eixamplar, els horitzons europeus i mundials. Cap nació no té dret a dominar-ne una altra, per més que totes s'han d'agermanar. Erich Fromm adverteix: «El principi del mal menor és el principi de la desesperació. La majoria de vegades no fa més que allargar les coses fins que s'imposa el mal major.» En conseqüència, cal arriscar-nos i fer amb convicció allò que és just i humà. La veritat és més realista que el pretès realisme de l'oportunisme.

Pel febrer d'enguany va fer setanta-cinc anys de la mort del Dr. Torras i Bages, el «Patriarca espiritual de Catalunya». Estem commemorant els 900 anys de la Tarraconense, la nostra diguem-ne Església catalana. L'any vinent s'escaurà el centenari de les Bases de Manresa, tan importants per a la formulació del pensament nacional català. Dimecres d'aquesta setmana celebrarem una vegada més la Diada Nacional de Catalunya... Totes les ocasions són bones per a reflexionar sobre el nostre present i el nostre futur com a poble i per a prendre, tant a nivell civíl com polític, les decisions que calgui. La consciència històrica, si més no, és un caliu que no podem deixar apagar mai.

I com a cristians, si en som i ens en sentim, només cal desitjar que aportem a favor de la nostra pàtria, avui i demà, el mateix llevat que vàrem aportar-hi ahir i abans-d'ahir. Déu ho faci.

REDACCIÓ

LA DE QUERALT. UNA MAREDEDEU TROBADA

El dia 8 de setembre, naixement de la Verge Maria, és la festa de les Maredeus trobades.

Els anys anteriors hem parlat de diverses Maredeus d'aquestes venerades en els tres bisbats que coeditem el FULL.

Enguany ens ha semblat que havíem de fitar la nostra mirada especialment en la Mare de Déu de Queralt, patrona de Berga i comarca, en l'escaleta dels setanta-cinc anys de la seva coronació canònica. Per això li dediquem les pàgines centrals.

Al capdavant, de Mare de Déu només n'hi ha una, per més que n'existeixin diverses imatges, com fotografies, a gust del poble fidel.

Aquest és el full dominical que es va repartir a les parròquies de Tarragona, Vic i Solsona, i que tant de rebombori ha aixecat entre els ambients espanyolistes, sobretot a Madrid. Llegiu-lo atentament i després jutjau el que diuen aquests tres bisbes catalans.

AJUNTAMENT

Resum de la sessió ordinària del dia 27 de setembre de 1991.

La sessió començà a les 21:30 i hi havia tots els regidors menys Joan Matas Gayà. La sessió se celebrà a les oficines municipals perquè el saló d'actes estava en obres. Els punts tractats foren els següents:

1. Aprovació de l'acta de la sessió anterior.

L'acta s'aprovà amb cinc vots a favor (4 PP-UM, i US) i tres en contra (2 PSM-NM i Arrel). L'oposició del PSM-NM i Arrel es basa en l'incompliment de la Llei de Normalització Lingüística i de la Campanya de Normalització a la qual està adherit l'ajuntament santjoaner.

2. Coneixement de les resolucions de l'alcaldia.

Els decrets aprovats per l'alcaldia eren diversos, per ventura cal destacar-ne el referent a la construcció dels vestuaris de la pista poliesportiva de la plaça del Camp, que estan quasi acabats.

3. Coneixement de la designació dels representants del grup polític PSM-NM en les Comissions Informatives.

Amb aquesta designació, els dos membres del PSM-NM formaran part de les dues comissions que hi ha.

4. Elecció del jutge de Pau propietari.

Després de la dimissió, fa uns mesos, de l'anterior jutge de Pau, era necessària l'elecció d'un de nou. Hi havia dues persones que havien sol·licitat ocupar aquest càrrec: Sebastià Mayol Estrany i Joan Bauçà Nigorra.

S'efectuà una votació secreta per elegir el jutge de Pau i el resultat fou 3 vots per a Sebastià Mayol i 5 vots per a Joan Bauçà.

5. Compte general del pressupost de 1990.

Després que l'assessor periòdic informàs a grans trets quin havia estat el pressupost i la seva aplicació en l'exercici 1990; s'aprovà aquest punt per unanimitat.

El més destacable, per a informació general, és que l'exercici es tancà amb un superàvit d'uns 6

milions de pessetes, mentre que l'endeutament de l'ajuntament, a finals de 1990, era de més de 20 milions.

6. Compte del patrimoni de 1990.

Aquest punt també s'aprovà per unanimitat, i s'aprovà el valor patrimonial de l'ajuntament a finals de 1990 amb un valor de més de 88 milions de pessetes.

7. Modificació de crèdits pressupostaris.

Aquestes modificacions consisteixen a traslladar part de les partides econòmiques del pressupost dels apartats en què han sobrat doblers a altres en què n'han faltat. S'aprovà per unanimitat.

8. Gestió i recaptació per la Mancomunitat del Pla de Mallorca de la taxa del servei mancomunat de recollida i eliminació de fems.

Aquest punt, que havia estat àmpliament tractat a la comissió informativa, feia referència a la possibilitat que la Mancomunitat rebés les competències municipals de la recollida de fems.

Finalment el ple acordà per unanimitat no cedir ni la recaptació ni la gestió d'aquesta taxa municipal, per diversos motius.

9. Projecte d'abastiment d'aigua.

Davant la urgència que requeria aquest punt perquè la segona fase d'abastiment d'aigua fos inclosa dins el pla del Consell Insular, s'acordà per unanimitat:

— Aprovar el projecte que afectarà la quasi totalitat del casc urbà, excepte els carrers més forans.

— Aprovar el finançament d'aquesta segona fase, que tindrà un cost d'uns 40 milions de pessetes, dels quals l'ajuntament aportarà quasi 10 milions. L'aportació municipal es finançarà amb un crèdit bancari.

10. Peticions d'ajudes per part d'entitats del poble.

Es donaran les següents subvencions:

— APA: 50.000 ptes (Festa del Sol que Balla).

— Penya Motorista: 23.000 ptes (Sant Cristòfol).

— Penya Motorista: 40.000 ptes (Festa del Botifarró).

- Aires de Pagesia: 40.000 ptes.
- Revista Damunt Damunt: 60.000 ptes.

11. Ordenació de la circulació urbana.

A proposta del PSM-NM es tractà, en comissió, la senyalització de diversos carrers i zones del poble de cara al trànsit. Al final, i tal com aprovà el ple en una primera fase, se senyalitzaran els carrers Major, Palma, Petra, Manacor... i es col·locaran miralls al camí de Son Roig/cra. de Sineu, Son Pericàs/cra. de Vilafranca i al camí d'Horta. Es deixà per una segona fase la senyalització dels carrers del Camp.

A proposta del PSM-NM, i seguint la normativa de la CEE, els senyals de trànsit seran sense lletres, o amb un mínim d'elles.

12. Moció del PSM-NM sobre emissions ràdio-televisives en català.

Per unanimitat s'aprovà el text presentat pel PSM-NM sobre diversos punts relacionats amb les emissions de ràdio i televisió en català a les illes.

13. Mocions per via d'urgència.

Per via d'urgència es varen incloure al l'ordre del dia els següents punts:

1r— Es comunicà que després de les diverses sol·licituds fetes aquests darrers anys al CIM perquè catalogàs l'Arxiu Municipal, finalment s'havia concedit. La feina començarà ben aviat, l'ajuntament corre amb les despeses dels prestatges i poca cosa més.

2n— El batle comunicà al ple que les Normes Subsidiàries del poble es començaran a redactar enguany, ja que la seva redacció ha estat inclosa en el pressupost de la conselleria d'Urbanisme. El cost és d'uns 5 milions i anirà a càrrec de la conselleria en un 90 %, la resta anirà a compte de l'ajuntament.

3r— A petició d'US s'acordà tancar la part de dalt de la residència de la Tercera Edat, perquè, per falta de previsió, quan plou l'aigua hi queda i fa perillar la conservació de les cuines, etc. El cost d'aquesta obra es d'unes 400.000 pessetes, encara que el batle va dir que s'intentaria aconseguir qualche subvenció.

14. Precs i preguntes.

Joan Matas, d'US, pregà que les obres de la 2a fase de l'abastiment d'aigua es facin prest.

Gracià Sánchez, del PSM-NM, féu els següents prec:

— Que constàs en acta la protesta del PSM-NM per l'incompliment per part del batle de l'article 38 de la Llei de Règim Local, que fixa en un mes els nomenaments i la creació de les comissions informatives, mentre que a Sant Joan s'ha superat amb escreix, i sabent-ho, el termini eslabert per la llei.

— Que en base als articles 8.2, 10.3 i altres de la Llei de Normalització Lingüística, a partir de la data de celebració del ple, totes les còpies, certificacions, documents públics, etc que faci l'ajuntament, els siguin remesos únicament en català.

— Que el batle rectificàs la il·legalitat en què incorre l'ajuntament, segons l'article 46.3 de la Llei de Règim Local, pel qual es perd el càrrec de tinent de batle quan hom no forma part de la comissió de govern. És el cas de Joan Matas en el nostre ajuntament.

La sorpresa va ser grossa quan l'assessor legal comunicà al ple que la comissió de govern no estava formada, perquè el batle no havia fet cap decret al respecte. Guillem Mas (del PP), fins aleshores suposat membre de la comissió de govern, pegà una renegada al batle per aquest fet impensable per tots els membres de la corporació, excepte el batle és clar.

Pel que fa a les preguntes, n'hi hagué dues, ambdues per part del grup PSM-NM, i foren:

— Es demanà al batle amb quin projecte es construeix el mur del camp de futbol. El batle contestà que es tractava d'un projecte de fa un parell d'anys, però que fins ara no ho havien pogut començar.

— Es demanà al batle una explicació del perquè a certes zones del poble, concretament a la zona del camí del Revellar, s'hi ha fet arribar l'aigua potable, quan no ho contemplava la primera fase d'abastiment d'aigua potable a la vila. La resposta del batle fou, textualment, aquesta: "I també ho voldria sobre jo, ja te contestaré al pròxim ple".

Acabà el ple una hora i mitja després d'haver començat, amb el rum-rum dels comentaris sobre la situació de la inexistent comissió de govern..

Gracià Sánchez
Francesc Nicolau

DE MILITARS VA LA COSA

El primer president elegit democràticament en la història d'Haití, Jean-Claude Aristide, ha estat derrocat pel general Raoul Cédras. El fet no és que sigui massa original, ja que és molt freqüent a Amèrica Central i Amèrica del Sud, entre altres llocs, i Haití no havia ser una excepció a aquest costum. Però el que sí que m'ha cridat l'atenció ha estat el que pensa fer el general en el futur. Perquè dels motius no cal ni parlar-ne, ja que l'excusa per prendre el poder per la força ha estat, és i serà utilitzada per tots els dictadors: ha fet l'enorme sacrifici per salvar el país. Deia que crida poderosament l'atenció el que pensa fer en el futur. Ha dit el personatge que pensa respectar la constitució i les llibertats democràtiques. Més barra i més cinisme és impossible: no hi ha al món cap constitució democràtica que autoritzi cops d'estat. De fet, totes defineixen clarament quin és el paper de l'exèrcit en cada estat on s'apliquen. Mai cap constitució no ha atorgat a l'exèrcit la potestat de governar i si aquest ho ha fet ha estat per la força. Per tant, que un militar que s'ha botat la constitució del seu país i ha anat contra ella digui que la respectarà només fa plorera. Que un militar pegui un cop d'estat per tombar un govern elegit majoritàriament pel poble i després digui que serà respectuós amb les llibertats democràtiques és, com a mínim, esperpèntic. La primera llibertat democràtica és la de poder elegir els governants en total llibertat. El general colpista no ha estat elegit pel poble. El seu cas s'assembla al d'un mentider de tota la vida que promet a tothom que a partir de tal dia només dirà la veritat. Qui s'ho creuria?

D'altra banda, sorprèn l'interès que tenen sempre els militars colpistes per salvar uns països que sempre solen ser dels més pobres del món. Haití és un d'aquests països, amb una renda per capita de 350 dòlars, unes 37.000 pessetes, per habitant i any, i sorprèn que, amb aquestes xifres, encara hi hagi salvadors de la pàtria desinteressats. És molt possible que, entre passar molta fam que és el que fan actualment els habitants d'Haití i *morir-se de fam*, encara hi hagi espai a bastament per donar una volta més a l'*expremedora* de butxaques del poble. Així, aquests salvadors altruistes podran engreixar

ràpidament. Ja diuen que a un ca magre mai li falten puces.

* * * * *

Durant les darreres setmanes, gairebé tots els comentaristes de la guerra entre serbis i croats, a la moribunda Iugoslàvia, usen un llenguatge molt imprecís a les seves cròniques. És evident que, quan a un estat federal com Iugoslàvia li fugen dos dels seus cinc integrants, Eslovènia i Croàcia, ja mai les coses tornen ser com abans. Per tant, cal parlar amb major rigor: l'exèrcit ja no és el iugoslau, sinó el de Sèrbia i els seus aliats. Perquè, tot i que l'exèrcit de la Iugoslàvia d'abans estava format majoritàriament per serbis, hi havia també representants de les altres repúbliques integrants de la República Federal de Iugoslàvia: Bòsnia-Hercegovina, Eslovènia, Macedònia, Montenegro i, com no, Croàcia. Des del moment que aquest exèrcit ataca una o diverses de les nacions que l'han nodrit, llavors ja no és l'exèrcit de tots, sinó només d'una de les parts. És l'exèrcit de les repúbliques que estan en contra que les altres decideixin lliurement el seu futur i el camí per anar en aquest futur. Camí i futur que ja han decidit Croàcia i Eslovènia: la independència. I és quan han decidit aquest camí que el mal anomenat exèrcit iugoslau, que hauria de ser garantia de llibertat, ataca defensant únicament els interessos d'una de les parts: Sèrbia i els seus aliats.

Voldria aclarir que no és que cregui que només uns són els bons i tenen tota la raó, els croats, i que els altres, els serbis, són uns dimonions. Supòs que no només uns tenen tota la raó i els altres gens ni mica. Crec que l'única manera civilitzada d'adobar totes les disputes és el diàleg i el respecte a les decisions de la majoria de cada lloc. Però sí que és molt criticable que els periodistes prenguin la part pel tot. Perquè, malgrat que legalment el nom d'*exèrcit iugoslau* és correcte fins que oficialment Iugoslàvia deixi d'existir, si és que ho fa qualche dia, no és un terme ni ètic ni moral. Darrere aquest nom s'amaga el d'*exèrcit serbi i dels seus aliats*. I això no és just.

Andreu Bauçà

ELS VENTS DE LA HISTÒRIA ENS SÓN PROPICIS

Un tren anomenat nacionalisme recorre Europa des de l'Atlàntic fins als Urals. Les nacions que, per una raó a altra —quasi sempre una raó bèl·lica— han estat baix el jou del centralisme, després de més de mig segle de propaganda —i de tancs!— en contra, tornen a aixecar la veu i reclamar un lloc digne dins la Història. Durant l'any 1991 —però nosaltres ja ho sabem de molt abans— ha quedat demostrat de manera febaent que les fronteres es poden tocar, que, de fet, s'han de tocar quan no s'adiuen amb la realitat i, sobretot, quan aquesta realitat és negativa per als pobles. Els ideòlegs del centralisme ens havien dit que la inviolabilitat de les fronteres era la garantia per mantenir l'ordre mundial (un ordre, tanmateix, massa vegades trastocat per “conflictes regionals”). I també ens havien predicat que l'establiment de noves fronteres no faria altre efecte que posar entrebancs a la consecució de la tan anomenada unitat europea. Ara, l'un i l'altre argument han quedat atomitzats per l'evidència dels fets consumats: les nacions que no disposen lliurement del seu destí, poden declarar-se independents sense que el món tremoli —fins i tot, i en certs casos, hi ha grans potències que les animen: EUA i Alemanya, podem per cas—; s'ha demostrat que l'ús de la força no és gens ni mica necessari i que, a més, està “mal vist” per la comunitat internacional, tant si s'empra per aconseguir la independència, com si és per assegurar la integritat de l'estat; ha quedat establert que les nacions lliures de fa poc no posen entrebancs al projecte d'unitat europea o d'allà on sigui: l'URSS desfeta i reestructurada en URS, Lituània demana l'ingrés a la CEE...

Els apòlogistes del centralisme a l'estil de l'antic règim estan desbordats pels esdeveniments i ja se'ls han acabat els arguments, només els queda l'exabrupte i l'insult: han arribat a dir, per exemple, que no seria convenient que cap atleta català guanyàs cap medalla perquè qui sap “quina bandera passejaria” a l'hora de fer la volta d'honor a l'estadi; des de diaris espanyols s'ha parlat de “basura narcisista regional, la ambició de los polítics locales y el ombliguismo cultural”, per referir-se a

declaracions d'un polític no gens suspecte d'independentista —Jordi Pujol—; d'altres espanyols han parlat de “aldeano-catolicismo o del paletocatolicismo”, en referència a la pastoral dels bisbes de Vich, Girona i Solona (als quals s'ha afegit el superior de Lluç) en què es recordava que tot poble —també el català— té dret a demanar l'autodeterminació.

És ben hora que facem una passa definitiva per recuperar els nostres drets nacionals; és ben hora que deixem de pagar-ne tres i rebre'n un, com hem estat fent fins ara amb l'estat espanyol; és ben hora de dir en veu alta —i fer valer aquesta afirmació!— que ja n'hi ha prou que ens comandin a ca nostra, que ja n'hi ha prou que s'enduguin els nostres diners cap a terra espanyola sense ni tan sols demanar la nostra “solidaritat” —l'exigeixen, aquests caps d'ase!—; és ben hora d'estar orgullosos de ser qui som i reclamar un lloc dins el món. Per justificar aquesta pretensió —per altra banda ben legítima: les Nacions Unides han legitimat el dret a l'autodeterminació—, podríem fer valer raons històriques (ja hem estat independents), culturals (no ens assemblam gens als espanyols), etc, però n'hi ha prou amb una raó: perquè així ho volem, per collons.

Llubí ha estat el primer poble de les Balears que el seu ajuntament ha aprovat una moció per l'autodeterminació del nostre poble. (Aquesta moció proposa l'acceptació i el reconeixement dels drets nacionals, entre ells el lliure exercici de l'autodeterminació de totes les nacions, i especialment d'aquelles que no tenen un estat; es dóna la benvinguda als nous estats de Lituània, Estònia i Letònia, i s'expressa la solidaritat amb el poble croat, al mateix temps que es rebutja la violència civil; també es reconeix que les Balears, el País Valencià i el Principat de Catalunya —amb la Catalunya Nord— formen una realitat nacional anomenada Països Catalans, i que són un espai unitari de llengua, cultura, història, i de característiques socials i econòmiques; així mateix, es reconeix el seu dret a exercir l'autodeterminació.) El text de la moció, el va presentar

el PSM-Nacionalistes de Mallorca —un text que es va presentant als ajuntaments mallorquins on aquesta força política té representació— i va comptar amb els vots a favor dels regidors del PSM, de CB, del CDS i d'una regidora del PP-UM; els altres dos regidors del PP-UM —entre ells el batle— es varen abstenir; per tant, no hi va haver cap vot negatiu.

Llubí ha encès la metxa, hi haurà altres pobles que s'hi afegiran, i cadascun d'aquests pobles tindrà un lloc d'honor dins la Història de la nostra terra; Sant Joan no ha de quedar enrera i s'ha d'afegir, amb entusiasme i serenitat, a aquesta proposta que no fa més que reclamar un dret establert per les Nacions Unides i que bé ens mereixem.

(Vaig veure dos regidors llubiners al Canal-4 de Ciutat, dos dies després d'haver-se aprovat la proposta per part de l'Ajuntament de Llubí. Els dos estaven segurs —i convençuts!— del que havien votat. El regidor del PSM —que havia presentat la proposta— no es va deixar confondre pel presentador —que intentava ridiculitzar la proposta: “¿I que posareu fronteres a Llubí?”, demanava

l'ignorant— i va fer valer la seva convicció —i uns bons arguments— per fer front al menyspreu del presentador, el qual, en acabar l'entrevista, es va retre davant la fermesa i seguretat del llubiner, i va sentir que la cosa anava de veres; aleshores, per primera vegada, va abandonar l'aire burleta que havia agafat al començament de l'entrevista.)

Mateu Sastre i Joan

POSTDATA

És ben hora que el Mallorca sigui allò que ha de ser: l'equip senyer de Mallorca, amb els signes i senyals de Mallorca i dels mallorquins. Les grades del Lluís Sitjar quan hi ha partit de lliga són penoses: banderes espanyoles amb la gallineta, simbologia feixista i molt, però molt, espanyolisme en un sector de la grada que és qui més es deixa veure i sortir a les fotografies. D'aquesta manera, qualsevol que vegi un partit del Mallorca al seu camp del Fortí es pot ben pensar que està veient qualsevol equip castís espanyol (bé de Burgos o de Huelva, bé de Ciudad Real o de Badajoz), i no l'equip que hauria de dur els colors de Mallorca al continent.

ES RECTOR MAS

Es rector don Francesc Mas,
 conta sa gent des seu temps
 que va esser despès i noble
 i un homo des més valents,
 que fongué tots es seus béns
 en benefici des poble.

Va posar damunt s'altura
 des Centro que edificà
 el nostro fra Lluís Jaume,
 aquest màrtir franciscà,
 perquè el pogués contemplar
 sa gent que hi havia ja
 i també sa gent futura.
 I que jo sabí, fins aquí,
 no li han rendit cap tribut,
 quedant pendent i a l'aire
 s'homenatge merescut.
 I ara ha quedat dins s'histori
 com una clau que no tanca,
 tal volta en surti qualcun
 que remogui sa palanca.

GLOSES

CONSOLACIÓ

Verge de Consolació,
 vós que sou tan bona mare,
 dirigiu vostra mirada
 a la gent que està marcada
 pel dolor i el desconhort,
 perquè se n'ha duit la mort
 una persona estimada.
 Perseguits per s'enyorança
 en va cerquen es descans,
 concediu-los, Verge Santa,
 el consol des cristians.

FRA LLUÍS JAUME

¿Si Sant Joan té un fra
 que de màrtir du la palma,
 no vos pareix encertat
 si es club de tercera edat
 dugués es nom ben gravat
 des nostro fra Lluís Jaume
 com honor d'aquest poblat?

Catalina Jaume

CARTA DIRIGIDA A D. MATEU I, EL CORREGIDOR

LES IS SOTA ELS PUNTS

Referència a l'escrit signat per Mateu Sastre al "Mel i Sucre" de juliol de l'any 1991.

Haurem de començar explicant que si aquell article hagués començat pel primer programa d'Arrel, respectant la seva situació dins l'espai i el temps, no hi hauria hagut article, per la impossibilitat de redacció amb els mateixos termes, car peca del sensacionalisme més olorós.

Així doncs, exceptuant el recurs estilístic del qual fa gala, conegut com tornar enrera (en cinema anglès *flash-back*), només hi ha un aprofitament cultural més que discutible en quant a les seves intencions aclaridores (supòs que ha pogut aconseguir una forta ovació dins el rotlet i un perdó indubtable per part dels seus mentors), en definitiva, l'escola periodística del signant està més proveïda dels grans errors que dissortadament patim degut a imposicions estrangeres mal traduïdes i pitjor interpretades.

Això és: en nom de l'aclariment emprar un confusionisme ben redactat. Oh! Oh! Oh! Que bonic! I que buit!

Això és: subordinar la rigorositat i el just criteri a un periodisme partidista més marró que groc.

Això és: l'ús de psicotròpics per gaudir d'una il·lusòria clarividència dels fets, més a prop d'una neurosi que d'una simple opinió equivocada. Els valedors d'aquesta casta de periodisme són els supervivents i no els que quedaren pel camí.

Això és: aprofitaments tangencials d'uns fets que res tenen a veure amb el tema però que indubtablement, ben col·locats, donen color a l'escrit (el signant hi dedica no menys de dues-centes paraules), amb una olor de victimisme mal entès que crec modestament que és el fruit d'una pretesa lluita imaginària contra un dictador, al qual deixarem morir de vell, parant esment cada dia al comunicat mèdic oficial i acabant la bufonada i totes les forces destapant xampanya (aleshores s'ho deia), lluita que ha engendrat aquesta merma psíquica coneguda com a negativisme, un dels trets més simptomàtics del qual és la impossibilitat de posar-se a favor de

res original i dependre de dictats i còpies.

Incfs. Digué un revolucionari desencantat que la lluita contra un enemic converteix el lluitador en una còpia de l'enemic gairebé exacta (ETA contra la Dictadura ha acabat essent dictadura ella mateixa).

Bibliografia del paràgraf anterior a l'incfs: "L'home que va confondre la seva dona amb un capell". Oliver Sacks.

Passaré a revisar l'article en els punts més discutibles, i deman: ¿es pot confondre algú si li diuen que duran la mar a Baix de la Vila, vila que està a més de vint-i-cinc quilòmetres de la costa?

¿És política confusionista explicar que els polítics governants es reparteixen comissions i posen per davant el seu propi benefici, quan es demostra ara mateix (dia 17 de juliol) l'interès que hi ha per la cartera d'Obres, tant per part d'UM com del PP, cartera que és font de discussions i allunyaments polítics?

No engaten les copes que s'aboquen, sinó les que es beuen (metàfora molt adient).

¿És per confondre algú que es publiqui un programet on s'expliquen les prioritats d'actuació com a gestors municipals d'una manera ingènua i no pas pretenciosa?

On explica el PSM d'on traurà els doblers per dur a terme el seu programa? Ho fa algú, això? Més aviat depèn dels pressuposts i aquests s'aproven any a any. Ara bé, crec que al signant i als ideòlegs els va venir de nou que aquest programa, encara que curt, petit i mal redactat, s'adaptàs millor als problemes locals de Sant Joan que no pas el seu, dictadet des de Ciutat sense saber de Sant Joan més que llocs per a sopar. No és demagògia parlar per boca d'altre? Qui, per tant, ha de menester algú per governar-nos, "ajudes civilitzades" per sobreviure, consignes de partit mal engarbat, i pitjor potenciat, encara que sempre a punt d'aprofitar aquestes febleses?

Val la pena recordar que per la governabilitat (en majoria) de l'Ajuntament passat, el PSM pactà amb UM a canvi de posar en català els noms dels carrers, només els noms dels carrers, però només això, ah sí, i posar la traca de fi de festa. I ara el PSM queda a la vora, darrera la barrera, com una dona blava molt coneguda de C.A.R.G., entre atents i divertits, mostrant a tothom la seva seriositat política i el seu interès per la gestió municipal.

Curiosament a Sant Joan el PSM propugnava el bipartidisme (com a Vilafranca, deien) per combatre electoralment. I a Palma el PSM es queixa del bipartidisme anomenant-lo falsa democràcia i acusant-lo de ser beneficiós sols per als partits grossos i poderosos, afelegant altres opinions i avortant la llibertat d'expressió més que necessària per als partits nacionalistes.

Incfs. I això que el PSM, mostrant el seu caire més integrador, s'anomena nacionalista i de Mallorca sense pensar en les germanes petites cantades per na M^a del Mar, que se diu això?

Quant al radicalisme d'Arrel. Oh sí, m'ha agradat molt l'explicació que en fa el signant, tant des del punt de vista biològic com polític, ja que ho desconeixia, i crec de bon grat que s'ha de tenir en compte, molt en compte. I, humà com som, a mi també m'assustaria molt que abans de poder dur a terme un projecte polític ja en sortís un altre de fresc, i fins i tot per això justific un poquet el posat reaccionari i la ràpida endretització del PSM i, tot i reconeixent els Hares com a secta, sostenc i recoman que alenar fons fins a deu vegades abans de parlar és immillorable com a teràpia envers la tolerància, alenar fons i menjar a poc a poc.

Consideracions.

- Per abaratir impostos bastaria emprar les comissions que es donen en les necessitats del poble, i ja se taparien forats ja. Això fins que aquests desapareixessin, que tot sigui dit duen marxa llarga i capovalla.

I després? -Demanau assustats veient perdre un guany particular- després a ningú li importarà pagar un poc més si hi veu els beneficis.

- El Govern Balear o el central podrien pagar el deute que tenen amb els pobles d'enmig de l'illa que, com Sant Joan, han vist perdre l'activitat

que tenien i el poder adquisitiu enfront dels pobles de vorera de mar per mor de la política turística fomentada des de l'Administració amb ajudes, subvencions i ulls grossos als desgavells que ara patim. Contrapartides: turisme rural, polígons industrials, escoles multitudinàries, etc.

- Potser no està tan mal pensat dur la mar. Així, a lo millor podríem competir amb Calvià, Palma o Alcúdia amb les seves mateixes eines, o amb millors eines i tot, sempre que els ecologistes rabiosos cobrassin un poc de sentit de l'humor.

Incfs. Per què els ecologistes rabiosos no accepten bromes? Els ve d'enrera això? Qui són aquests E.R.?

Seria més lloable que no acceptassin nuclears, contaminació, corrupció, violència i abusos, que no són bromes i, com digué Zaratrusta, riguessin deu vegades cada dia.

- La política participativa implica la desaparició de majories absolutes relatives i de pressió.

- El bipartidisme sí que confon l'electorat ja que tendeix a aproximar postures i programes fins a fer-los intercanviables. Valdria més unes eleccions de llistes obertes i una gestió empresarial.

- Una gestió (gerència, ja saps) exclou les capelletes i els elitismes, tantes vegades acabats en elitismes.

- L'estuferera pot acabar en un estufet.

- Pot ser el PSM no consent la infidelitat i justifica el seu adulteri?

Finalment dedicar quatre pàgines de vint-i-vuit ("publicidad" inclosa) per aquestes elucubracions (és més del quinze per cent), diu molt poc a favor dels redactors. Fa pensar en una colla d'atribuixats, atotinats, ensumits i coquins que a cluques peguen clusques a tort i a dret ferint-se ells amb ells cada dos per tres per l'afany de culejar a les palpentes i que més els valdria ensumar una cuixa de senyora que posar-se cards a la boca o a la ploma.

SIGNA: ARREL. Departament de psiquiatria. Atenció especial als al·lucinats en estat avançat.

CARTA OBERTA AL PSM-SANT JOAN, A LA SEVA VEU I ALS SEUS MILITANTS

NOTA PRÈVIA:

Abans de començar volem que des d'el primer moment quedi ben clar que aquest escrit va única i exclusivament dirigit al PSM de SANT JOAN, i no hem volgut fer cap crítica directa o indirecta a la candidatura del PSM d'altres pobles ni a l'autonòmica.

Ha arribat l'hora de reflexionar sobre les primeres passes fetes dins l'Ajuntament pel sector jove; una conclusió és clara: **VERGONYA CAVALLERS, VERGONYA.**

La il·lusió que ens suposaren els resultats electorals del mes de Maig passat, ha tornat empegueïment davant la gent de més edat, han estat uns resultats quantitativament positius pel sector jove de Sant Joan, però qualitativament desastrosos, heu entrat dins una lluita, diríem quasi bé fraticida. Resultat: el poder de la gent de més edat dins l'Ajuntament segueix intacte, de seguir així podem aplegar tots i seguir passant i pensant que la gent jove de Sant Joan és la desorganització i el figuritisme en persona i per tant mai permai se podrà tenir el mínim de confiança amb la joventut.

PSM - SANT JOAN: Per què feis aquesta política de desacreditació?, què espereu aconseguir amb tot això?, més vots?, més protagonisme?, és ràbia?, és impotència davant un fet evident?, és ...?.

Després dels continuats atacs que ha rebut ARREL no ens queda més remei que defensar-nos i, davant aquesta **agressió injustificable** que estam sofrint per part vostra, començar a fer puntualitzacions :

1.- És incompreensible la vostra actitud: encara que tots els vots d'Arrel haguessin estat vostres, cosa totalment impossible, la constitució del nou Ajuntament no hagués canviat per res excepte en que el lloc d'ARREL l'haguessiu ocupat vosaltres; no és egoïsme?

2.- El nostre grup ha estat qualificat de Neonazi, Ultradretà i Terrorista; per què la resposta a la pregunta: què és del PSM el qui t'ho ha dit? feta a l'altre interlocutor sempre ha estat:

-Sí, com ho has sabut?.

-Evident.

¿? ¿? ¿? ¿? ¿? ¿? ¿?.

3.- No són els únics que teniu el privilegi de saber parlar de temes polítics i culturals, sinó que vosaltres mateixos heu construït un "búnker" en el qual no ens interessa entrar, ni dins el vostre ni dins cap. Amb la vostra actitud heu confirmat que la política és la principal font d'enemistats dins un poble i que per tant seguïu el camí de que o acceptes les meves idees o ets el meu enemic, ens agrada tenir llibertat de pensament i d'idees.

4.- No és ètic dir mentides sobre la graduació

acadèmica dels capdavanters de les llistes electorals: la Llicenciatura del vostre Economista nº 1 si no ho és per la Universitat del PSM-Sant Joan no sabem per quina ho és.

5.- Contestant a l'article de MEL I SUCRE del mes de Maig "El Panorama" volem dir: ni ARREL vol fer beneïtures ni vosaltres sou la candidatura on tot és "mel i sucre", candidats davall les pedres també n'hi heu hagut de cercar: per exemple, cercàveu la imatge femenina que no teníeu, era més important aquesta imatge que no la capacitat (que no pos en dubte) d'ocupar un lloc dins l'Ajuntament?.

6.- No sou qui (oh insignes demòcrates!) per dir a ARREL que reflexioni i desapareixi del panorama polític ni tampoc heu demostrat esser la candidatura perfecta. Hi ha dos tipus de persones: les que ho saben tot i les que ho volen aprendre, no cal dir res més.

7.- Mai hem volgut enganyar a ningú, ni practicar el confusionisme ni la demagògia, precisament són els nostres enemics a retre. No us veim tan aturats com per no saber distingir entre una bona campanya publicitària i la pràctica de la demagògia. Els nostres programes s'han espargits ells mateixos arreu de Mallorca, fins i tot nosaltres mateixos vàrem quedar sorpresos davant la reacció de la gent, què més haguessiu volgut vosaltres que tenir aquesta difusió. Això no es diu enveja?.

8.- L'atac que feis al nostre programa té l'efecte "boomerang" i si no ho creis mirau que és de senzill demos-trar-ho:

NOTA: la transcripció és literal a fi d'evitar possibles acusacions per canviar paraules o significats. Comparem els dos programes i treguem conclusions:

A: * PSM - SANT JOAN: «l'Ajuntament ha de ser [...] l'impulsor d'iniciatives de particulars que siguin d'interès públic i, en definitiva, una casa oberta a tothom.»

* ARREL: «consultar a referèndum a sa gent qualsevol classe d'iniciativa per part de sa casa de la vila que comporti molèstia o despesa extraordinària per sa població [...] Es batle dedicarà es temps que faci falta a escoltar iniciatives i suggeriments tant de persones com d'entitats del poble.»

B: * PSM - SANT JOAN: «s'han de mantenir i millorar els que hi ha (referint-se als serveis municipals) i afegir-ne de nous: tramitar papers als ciutadans que tenen dificultats, oferir informació sobre qüestions oficials de les diferents administracions.»

* ARREL: «Informació i gestió per sol·licitar ajudes i subvencions.»

C: * PSM - SANT JOAN: «serà prioritari, dins el nostre programa d'actuació, el manteniment diari dels edificis, espais i infraestructures públics.»

* ARREL: «contractació del personal necessari

QUI VA PAGAR EL CENTRE CATÒLIC

Hem llegit a MEL I SUCRE del propassat mes de setembre (num. 135, pp. 14-15) que "l'edifici del Centre Catòlic va ser una obra pagada pels santjoaners" i que "el poble de Sant Joan construí l'edifici del Centre Catòlic". Encara que aquesta sigui una creença prou generalitzada entre la gent, és certament equivocada, com es dedueix de la documentació, no molt abundant però suficient, que es conserva a l'arxiu parroquial de Sant Joan.¹

Quan començà a gestionar-se el projecte del Centre Catòlic pels inicis de 1919, era regent de la parròquia Mn. Miquel Ribas i Rubí. Feia un any que Mn. Francesc Mas i Galmés, havia tornat de Moscarí, on havia estat destinat com a vicari "in capite" dia 1 de maig de 1917; aleshores era capellà llicenciat de la parròquia de Sant Joan, sense altre càrrec ni responsabilitat que el de director de la Congregació Mariana, i començava a treballar en la fundació de la Secció d'Exploradors, que ja desfilà a la processó del Corpus d'aquell any 1919.² També per aquelles saons un grup de santjoaners treballava en la constitució del Sindicat Agrícola Catòlic que fou fundat a 19 de maig del mateix any.³ Aquestes entitats naixents tenien necessitat de locals on poguessin reunir-se i realitzar les seves activitats, i a la vegada posaven de manifest la manca que al poble hi havia d'un edifici que fos centre de cultura i d'esbargiment. Per això va ser que D. Francesc Mas es decidí a construir, pel seu compte, el Centre Catòlic.

La rectoria vella ocupava el solar que avui és la plaça del Rei Joan Carles I, amb fatxada al carrer de Palma; al seu costat, el solar que avui és casa rectoral era la portassa i part del corral de la rectoria; el solar que va ser teatre no pertanyia aleshores a la parròquia. El 5 de març de 1916 el rector Mn. Joan Niell havia venut la portassa i la part corresponent de corral per destinar el producte a la reparació de la rectoria, "en vista del estado ruinoso en que se encuentran algunas paredes de esta casa Rectoral y también del mal estado de todo el edificio".⁴ La forma particular d'aquesta venda sembla més bé un préstec amb hipoteca, fet per alguns preveres i altres persones de confiança, ja que es vengué per 5.000 ptas. en vint parts indivises, de 250 pts. Els compradors foren: Mn. Antoni Barceló i Mas, Mn.

Antoni Ferriol i Mayol, Mn. Ramon Gayà i Galmés, Mn. Francesc Mas i Galmés, D. Climent Gayà i Bauzà, D. Antoni Camps i Ribas, D. Joan Camps i Riera, D. Gaspar i D. Antoni Oliver i Mas, D. Antoni Oliver i Gayà, D. Mateu Bauzà i Ros, D. Joan Bauzà i Bauzà, D. Antoni Gual i Fiol, D. Cosme Fiol i Galmés, D. Francesc Barceló i Alzamora, i D. Mateu Camps i Oliver, per una vigèsima part cada un d'ells, i D. Joan Gayà i Bauzà el qual adquirí les quatre vigèsimes parts restants. Poc després el rector Niell recomprà a D. Joan Gayà dues d'aquestes quatre vigèsimes parts.

El Sr. Mas posà els ulls sobre aquesta parcel·la de la rectoria, de la qual ell n'havia comprat una vigèsima part, per edificar-hi el Centre que somiava. El 20 de març de 1919 comprà a Mn. Joan Niell, que aleshores residia a Sineu, les dues vigèsimes parts que aquest posseïa, i després aconseguí dels altres setze co-propietaris que li fessin donació de les seves respectives parts, donació que feren tots el 16 d'abril següent.⁵ Pel mes de juny començaren les obres, aixecant-se la paret divisòria entre el corral de la rectoria i la nova propietat de D. Francesc Mas.

Mn. Niell no havia tingut temps de fer la reparació de la rectoria que s'havia proposat l'any 1916, i quan el regent Ribas es decidí a emprendre una reforma de la mateixa pel maig de 1919, es desvetlà la idea que feia temps bellugava dins el cap d'alguns santjoaners, especialment de D. Francesc Mas: convertir el solar de la rectoria en la plaça de que el poble estava mancat. Mn. Miquel Ribas vengué el solar de la rectoria vella a l'ajuntament per 10.000 ptas. a 9 de juny de 1920, i a 21 d'agost següent comprà, per destinar-la a rectoria, la casa nº 24 (avui, 26) del carrer Fra Lluís Jaume, "Ca'l senyor Mateu", propietat dels hereus de Mn. Mateu Bauzà i Munar, amb aquelles 5.000 pts de la venda de la portassa, les 10.000 cobrades de l'ajuntament pel solar de la plaça nova, i el producte dels materials de demolició de la casa rectoral; però a finals d'aquell any 1920 va prendre part en les oposicions a rectors convocades pel bisbe Rigobert Domènec, obtenint la rectoria de Binissalem, i s'acomiadà de Sant Joan el 28 de novembre.

Dia 1 de desembre següent Mn. Francesc Mas fou nomenat regent de la parròquia de Sant Joan, quan les obres del Centre Catòlic estaven ja avançades. En ser demolida la rectoria vella per convertir en plaça l'espai que ocupava, quedaven obertes noves i excel·lents possibilitats per l'edifici en construcció. Mn. Joan Vich i Nebot, prevere polifacètic i bon amic de Mn. Francesc Mas, havia elaborat un nou projecte,⁶ amb la fatxada principal sobre la nova plaça, i s'acceleraren les obres de construcció.

Aquest projecte contemplava un edifici de tres plantes, destinant el pis superior a teatre, si bé es consideraven les dificultats que això podia comportar, tant per a l'afluència normal del públic com sobretot per a la sortida en casos d'emergència. Aleshores es presentà la possibilitat de comprar la casa veïna, propietat de Gabriel Gayà i Bauzà i Maria Muntaner i Calafat, habitada per una dona que sembla exercia pràctiques d'endevinació, anomenada madò Regalada. El senyor Mas adquirí aquella casa el 4 de febrer de 1921 i, ampliant el solar amb la compra d'una part del corral de Ca'n Fernández, destinà aquell espai a teatre.⁷

Per ajudar a la finançació de les obres Mn. Francesc Mas oferí vint accions de mil pessetes, sense interès, a tornar deu anys després de la inauguració de l'edifici. Setze d'aquestes accions foren comprades per diversos particulars i les quatre restants se les quedà D. Francesc, que va satisfer la major part del cost total de la construcció del Centre Catòlic - més de 60.000 pts. - "quedándole todavía la obligación de reintegrar las citadas 16.000 pts... después de haber invertido casi todo su patrimonio para conseguir este fin".⁸

D. Francesc Mas volgué coronar l'edifici amb un monument a Fra Lluís Jaume, personatge que ja cridava l'atenció dels santjoaners, sobretot des de la peregrinació franciscana de 1917; el monument, obra de l'escultor Tomàs Vila, fou sufragat per subscripció popular.⁹ Aquesta és l'aportació concreta del poble de Sant Joan a l'edificació del Centre Catòlic.

La inauguració de l'edifici es feu el 24 de juny de 1922. El bisbe D. Rigobert Domènech volgué acudir personalment a beneir-lo. El reconeixement públic de l'esforç de Mn. Francesc Mas es manifestà en ocasió de les festes patronals d'aquell mateix any, el 3 de setembre, amb la col·locació d'una làpida de marbre en el saló principal del Centre Catòlic, descoberta pel batle D. Antoni Bauzà: "Al Regent Mn. Francesc Mas Galmés, que per fomentar

la religiosidad y cultura de S. Juan alsà aquest gran casal. El poble agrait".¹⁰

El bisbe Domènech a l'acta de la Visita pastoral que feu a la parròquia el 24 d'octubre de 1923, escrigué paraules elogioses pel treball pastoral del senyor Mas, "sobre todo por la Congregación mariana y el Sindicato, a los cuales ha consagrado sus desvelos y todo su dinero, levantando una hermosísima Casa, modelo para los otros pueblos".¹¹

No és el nostre propòsit fer un balanç de l'aprofitament que el poble feu del Centre Catòlic. La demanda cultural per part d'entitats i grups i del poble en general fou més aviat escassa; era una gàbia molt gran per tan pocs ocells, i gairebé no passà mai de ser un cafè amb un cert aire classista; pels anys quaranta tant el Centre com el teatre anaven ja de rota batuda.

La casa de Ca'l senyor Mateu que el regent Ribas havia comprat no fou mai rectoria. Mn. Francesc Mas, nomenat regent i després ecònom, continuà vivint sempre a la seva casa pairal, al nº 14 del carrer Fra Lluís Jaume, fins que l'any 1940 l'ajuntament li proposà la seva compra per enderrocar-la i obrir el carrer Mestre Mas. Aleshores D. Francesc decidí convertir en rectoria la planta superior del Centre Catòlic; amb autorització del Bisbat, dia 7 de gener de 1941 vengué Ca'l senyor Mateu i amb el producte de la venda costejà les obres d'adaptació. En el seu testament de 3 de febrer de 1950 llegà tot l'edifici a la parròquia de Sant Joan.¹²

Josep Estelrich i Costa

NOTES

1. Les dades que segueixen són preses, si no s'indica altra cosa, de l'*Arxiu Parroquial de Sant Joan*, 39.5. Papers solts. Documentació diversa sobre béns immobles (1890-1922).
2. APSJ, 51.2, no paginat (1991, juny).
3. SOLER MATAS, Sebastián. *Notas relativas a las obras de la nueva iglesia parroquial de la villa de San Juan* (inèdit). APSJ, 34.6, pàg. 38.
4. Arxiu Diocesà de Mallorca, III/161/192.
5. APSJ. *Escritura de aceptación y adjudicación de herencia... otorgada por la Iglesia parroquial de San Juan... a 21 de abril de 1954* (sense catalogar).
6. *La Almudaina*, núm. 16.897 (29 juny 1922).
7. APSJ. *Escritura de aceptación...* cit; SOLER, o. c., pàg. 2.
8. SOLER, o. c., pàg. 4-5.
9. SOLER, o. c., pàg. 3, 7.
10. *La Almudaina*, ibid.; i núm. 16.956 (6 setembre 1922).
11. APSJ, 21.6. *Visitas del Sr. Obispo (1918-)*, no paginat. La cursiva és nostra.
12. APSJ, *Escritura de aceptación...*, cit.

HIPER MANACOR

OFERTAS DEL 4 AL 17 DE OCTUBRE DE 1991

ALIMENTACIÓN

Leche Asturiana L. (Entera, desnatada).....	79.-
Café La Estrella Superior 250 gr.....	143.-
Madalenas Valencianas dulce Sol 12 U.....	121.-
Croissants Bella Palma 300 gr.....	179.-
Yayitas LU 250 gr.....	83.-
Chocolate Torras leche 150 gr.....	90.-
Chocolate Torras 150 gr. (Almendras, avellanas).....	107.-
Miel San Francisco 500 gr.....	209.-
Aceituna Rellena anchoa La Española 450 gr.....	117.-
Aceituna Sevillana 2ª Rosselló 600 gr.....	143.-
Atun en aceite Isabel 1/8 Pack 3 U.....	117.-
Foigras Apis 80 gr. Pack 3 U.....	98.-
Mahonesa Kraff 450 gr.....	152.-
Arroz La Fallera Extra Kg.....	130.-
Flan doble A.Q.L. Royal.....	119.-
Patatas Rosdor 200 gr.....	123.-
Royal Chien Practic 5 kg.....	1.084.-
Royal Chat Croquetas 1' 5 kg.....	459.-

BEBIDAS Y LICORES

Zumo Juver Brik L.....	121.-
Vino Don Simon Brik L.....	99.-
Vino el Baturrico L.....	114.-
Vino Conde de Caralt.....	276.-
Vino Bach Rosado.....	361.-
Cava DelaPierre Extra.....	357.-

CREMERIA

Yogur Danone Sabores Pack 8 U.....	212.-
Crema Chocolate, coco, natillas danone.....	42.-

SECCION CONGELADO

Gamba Alistada Med.....	745 pts/Kg.-
Calamar nº 5 Peq.....	130 pts/Kg.-
Sepia Sucia.....	490 pts/Kg.-
Croquetas Pescanova 500 gr.....	188.-
Calamar a la Romana Pescanova 400 gr.....	312.-
Guisantes Bonduelle 400 gr.....	92.-
Patatas Aviko 450 gr.....	68.-

CHARCUTERIA

Salchichas Frankfurt Purlom 7 U.....	48.-
Jamón cocido Extra Purlom.....	895 pts/Kg.-
Jamón Serrano S/H Oscar Mayer.....	1.399 pts/Kg.
Jamón Curado C/Pata Oscar Mayer.....	890 pts/Kg.
Queso manchego El Encinar.....	850 pts/Kg.

PERFUMERIA Y LIMPIEZA

Gel Sanex 900 ML + 200 ML gratis.....	329.-
Laca Elnett 300 ML + Crema Plenitude regalo.....	399.-
Lavavajillas Rey L.....	72.-
Norit L.....	333.-
Suavizante Mimosin 2 L.....	169.-
Detergente Ariel 4 kg. Micro 2' 2 Kg.....	824.-

BAZAR

Licudadora Philips HR-2770.....	1.699.-
Tostador Moulinex Mod. 154.....	2.605.-
Secador Philips Sahara.....	1.890.-
Máquina afeitar Philipshave 705.....	8.412.-
Video Mitsuri M-88 M/D.....	49.990.-

TEXTIL

Cazadora Vaquera T. 6-12.....	3.414.-
Pantalón vaquero T. 3-12.....	1.995.-
Slip niño.....	195.-
Slip caballero.....	250.-
Pijama estampado Niño T. 4-14.....	1.250.-
Jgo. Sábanas matrimonio 135 CM.....	1.995.-
Colcha edredón con Volantes 135 CM.....	3.500.-
Jgo. 3 toallas colores surtidos.....	995.-

ASTRONOMIA POPULAR

Quatre mots sobre sa Carrera de Sant Jaume

Des de l'avior, l'home ha observat el firmament d'una manera sistemàtica. Ha donat nom a les constel·lacions que campen pel mig del cel, ha seguit amb atenció els moviments del sol i de la lluna, els senyals que denoten aigua o vent, ha interpretat els signes o regles per pronosticar a conèixer si les anyades seien o no bones. Segons costums, avui ja periclitats, la sortida dels estels marcava l'hora de plegar el bestiar. Encara ara, la gent marinera anomena *s'Estel de Prima*, indicador de la primera hora l'hora prima romana— i la trencada de l'alba. La gent camperola coeix aquest estel amb el nom de *s'Estel de s'Auba* o *s'Estel de sa Matinada*.

La saviesa popular ha creat un món fantàstic, amb personatges que transformen aquells noms savis antics —grecs, llatins i àrabs de tradició mil·lenària, presents als panisferis— per altres genuïnament mallorquins, que trobam quasi sempre reflectits al folklore i la literatura. Així, el bellíssim cúmul estel·lar de les Plèiades, les hem anomenades de centúries enrera *ses Cabrelles*; el cinyll o cinturó del bel·licós Orió rep el nom d'*es Deiols* o *ses Tres Maries*; l'Ossa Major, la coneixem amb el nom d'*es Set Frares*. Noms tots lls evocadors de llegendes i contarelles bellíssimes, esvaïdes amb els anys i malauradament caigudes ja dins el més absolut oblit.

Sa Carrera de Sant Jaume

Així és anomenada popularment a la nostra illa la Via Làctia, galàxia en forma d'espiral en la qual nosaltres vivim, i que és un disc de pols, gas i mil·lions d'estels, que vist des del nostre planeta sembla una franja blanca més o menys prima que travessa el firmament i que podem aluiar els vespres clars d'estiu.

La coneixença popular atribueix a aquesta lluisor, o faró,¹ una sèrie de llegendes i anècdotes relacionades amb el rei En Jaume o Sant Jaume, ben conegudes per la nostra gent d'antany, de les quals dissortadament només hem pogut arreplegar algunes espigoladures que exposarem a continuació.

La llegendenda més ancaldia i més contada pel poble és que aquesta carrera és la polseguera que alçà el

cavall de Sant Jaume i que romangué penjada al cel.

i bé el nom més popular, arreu de la nostra illa, és *sa Carrera de Sant Jaume*, hem arreplegat algunes variants que podem veure al mapa de distribució:² (pàgina següent)

Mossèn Alcover³ arreplegà de viva veu una bellíssima contarella titulada "La primera proesa del Rei En Jaume", on s'explica l'origen d'aquesta polseguera:

"Com el Rei En Jaume era partit que anava a escola, un dia se desavé amb un altre al·lot i aqueix li enfloca aquesta:

— Què has d'anar a dir?, i no tens pare.

Se'n va ell tot d'una a sa mare, i li diu:

— Ma mare, ¿i això és ver lo que m'ha dit un al·lot, que jo no tenc pare? ¡Digau-me tot lo que hi ha! Per amor de Déu, no m'amagueu res!

— ¡En tens de pare!, li diu sa mare. ¡I prou que en tens! Però es moros el mos prengueren, i el tenen engrillonat dins una cova de Sa Gruta de Manacor.⁴

— ¿Aquesta m'és vera?, diu s'al·lotó.

— Maldament no ho fos tant!, diu sa mare.

D'aquell dia no el veren riure ni jugar pus. Bé li demanaven què tenia; no li porien treure altra resposta que aquesta:

— En fer es setze anys, vos ho diré.

Es dia que complí es setze anys, crida tota sa seua gent; compareixen tots els cap-pares, i los ho diu ben clar i llampant, que està resolt d'anar a treure son pare de sa cova de Sa Gruta; i que o el traurà o hi deixarà sa pell; i qui el vol seguir, que el segueuca.

Tots li digueren que el seguirien onsevuia fos.

¿Què me'n direu? Ell donaren dia per partir, i es dia senyalat negú falta, i ja foren partits cap a *Sa Gruta*. Abans d'arribar-hi, afinen es moros dalt un fortí, aquell grandiót talaiot⁵ que encara s'hi conserva.

De moros n'hi havia més que mosques, però aviat el Rei En Jaume amb sa seua gent los va haver esvaïts a tots.

N'afina una cova plena, i ja s'hi és aficat, i es seus darrera ell, i ¡ventim an es moros! que queien com a calabruix; i es qui porien, ho donaven a ses comes fent-

- CARRERA DE SANT JAUME
- CARRERA DEL REI EN JAUME
- † CARRETERA DE SANT JAUME
- CARRER DE SANT JAUME
- △ CAMÍ DE SANT JAUME

se més endins. I el Rei En Jaume, darrera ells, i, en arribar a cap, ¡zas! una bona espasada! i ja veien botir un carabassot de moro. Al punt els hagué capxifollats a tots.

Arriba an es cap d'endins de sa cova, i m'hi afina un homonet engrillonat:

— ¿Què feis aquí? li demana, tot remolest.

— Som un rei cristià, que fa setze anys que vaig caure ens mans des moros; me tragueren ets uis amb esquerdes de canya i m'aficaren pues de garanyoner en es cap dels dits entre carn i unglia; i me deixaren engrillonat aquí dins, sense veure sol ni lluna pus; i no em duen més que un poc de pa i aigo, i encara hi ha dies

que no hi pensen.

Com el Rei En Jaume sent tot això i veu tota aquella tragèdia, li costà molt, ben molt contenir-se; i va dir an aquell homonet:

— ¿I negú teniu que venga a treure-vos d'aquí dins?

— No més tenc un fii, diu aquell, que ja deu esser grandet. N'estic ben segur de que és llest, ardit i acorat; i que, si ell sabia on me tenen, vendria a treure'm, anc que el dimoni en passàs.

Aquí el Rei En Jaume no pogué aguantar pus: s'aferra per son pare plorant i cridant:

— ¡Mon paret meu! ¡Som jo es vostro fii! ¡Ja estau

llibert! ¡Ja no n'hi ha cap, de moro viu, per aquí!

Li llevaren es grillons, el varen treure d'allà dins, i el se'n duïen a l'aire triunfalment, i tothom que s'hi arremolinava per veure'l d'aprop, cridant:

— ¡¡¡Viva!!! ¡¡¡Viva!!!

I el pobret que plorava d'alegria, i poreu fer comptes si n'hi sabia de greu de no veure-hi, i no porer contemplar aquell fiet seu i tota aquella gent seua.

La polseguera que va alçar el Rei En Jaume amb tota sa seua gent amb questa feta de vèncer es moros i de treure son pare de sa cova, se'n pujà per amunt i per amunt fins que pegà en el cel, i hi romangué aferrada i tota resplendent; i per això se diu *sa carrera del Rei En Jaume*.”

Joan Amades diu:⁶ “A Mallorca anomenen el camí del Rei En Jaume, qui passejà les seves banderes victorioses per mig món i aplegà al seu darrera milers i més milers de gent entusiasmada per les seves victòries i pel benefici que els havia fet d'alliberar-los del jou sarraf.

Arreu on anava, el seguia sempre una multitud immensa, la qual, en passar per camins i carreres, aixecava una gran polseguera, i tanta i tanta se'n va aixecar, i tant i tant món va córrer, que la pols va arribar fins al cel on es va prendre i solidificar, fins a formar com una via o calçada, la qual marca el camí triomfal i victoriós del gran heroi i es mostrarà a les gents mentre el món serà món, per eterna recordança de les seves grans gestes. La tradició ens diu que aquesta carrera no s'apaga mai, excepte al punt de la nit de Sant Jaume.

I per ponderar-ne la seva excelsitud, ens diu l'endevinalla, redactada a tall de pregunta: ¿Quin és l'únic camí del món que mai ningú no hi ha passat, i mai ningú no veurà espatllat?”

Hem de dir, per part nostra, que la quasi totalitat de la gent major entrevistada atribueix aquesta lluisor nocturna a la polseguera originada per les potes del cavall de Sant Jaume. Vegem a continuació algunes variants recollides:

Campanet:⁷ “Conten que Sant Jaume va anar a robar un feix de palla d'ordi; el va fermar, malament, amb dos vencisos a damunt es cavall, i no se'n va témer i sa palla d'ordi li va caure i quedà escampada al cel.”

Sant Joan:⁸ “Es cavall de Sant Jaume es va desbocar i sa polseguera qui alçà, romangué penjada al cel.”

Petra:⁹ “El Bonjesús i Sant Jaume es provaven a córrer, i la polseguera del cavall quedà en el cel.”

Caimari:¹⁰ “El Rei En Jaume anà a robar palla, i la

perdia pes camí; a posta només es veu sa carrera en s'estiu, que és quan hi ha palla.”

Porreres:¹¹ “Sa Carrera de Sant Jaume és sa polseguera des cavall, que va fer una carrera. La solen veure sa vuitada ¹² de Sant Jaume.”

Sa Carrera de Sant Jaume i la predicció meteorològica

Dèiem anteriorment que l'home, des de l'avior, ha seguit amb molt d'esment els senyals del firmament per ales seves prediccions, ja sia a curt o a llarg termini. Deixant de banda els astres, i cenyint-nos exclusivament a sa Carrera de Sant Jaume, hem recollit una sèrie d'observacions relatives a la predicció del temps atmosfèric—pluja, vent i algunes referències horàries, utilitzades pels pastors, moliners, mariners i gent camperola en general.

Respecte al ploure, hem recollit les següents observacions:

Valldemossa:¹³ “Si es dia de Sant Jaume el cel estava clar i net (sa Carrera), sa gent vella deia que es proper hivern seria molt plujós.”

Consell:¹⁴ “La setmana de Sant Jaume s'observava el canvi, i, segons es cap on llampegava, assenyala des d'on vendria es temps aquell any.”

Sineu:¹⁵ “Es dissabte de Sant Jaume, a les dotze de la nit, llampega. Es temps aquest any vendrà de sa part on llampega.”

Sant Joan:¹⁶ “Si per Sant Jaume llampega, sa primera vuitada es temps és primerenc; si llampega sa segona, es temps serà tardà.”

Una observació molt arrelada a la nostra illa és que el dissabte de Sant Jaume sempre sol llampegar. Si no llampega el dissabte, sol llampegar dins la mateixa setmana o la vuitada.

Amb el nom de *ses Carreres de Sant Jaume* són conegudes a Sant Joan unes boires fugisseres que solen aparèixer a *ses Vuitades de Sant Jaume*.

Sa Carrera de Sant Jaume i els vents: Una altra virtut de sa Carrera de Sant Jaume és la d'indicador de la direcció dels vents.

Segons la seva posició sol indicar el punt cardinal des d'on bufarà el vent; així ho conta la gent marinera del Port d'Andratx;¹⁷ altres diuen que la seva girada cap al nord assenyala el mal temps.¹⁸

La gent camperola sap que per Sant Jaume sa Carrera està situada devers la meitat de la nostra illa.

Els moliners ¹⁹ dels horts de sa Pobla es guiaven per sa Carrera de Sant Jaume per orientar el molí cap al

vent favorable. Així, de la banda on sortia o pujava, ²⁰ l'endemà bufava el vent d'aquell indret. Si la carrera és ampla i gruixada, el vent és fort; si per contra és prima i llarguera, el vent és més fluix.²¹

Em digueren la cançó:

Sa Carrera de Sant Jaume
se gira d'on ves es vent,
si ve de Llevant o Ponent
de Grec o de Tramuntana.²²

Algunes referències horàries de sa Carrera de Sant Jaume: Els oficis seculars en vies de desaparició, com els moliners —avui inexistents— i els pastors i mariners, bons coneixedors del firmament, s'han regit des de sempre per la posició dels estels com a referència horària.

La distància de determinats estels a sa Carrera de

Sant Jaume assenyala les dotze en punt de la nit. És el cas dels tres estels principals de la constel·lació de l'Aguila, anomenats popularment a Sineu *ses Tres Joanes*. Quan ses Tres Joanes estan a punt d'arribar a sa Carrera de Sant Jaume, són les dotze de la nit.²³ Quan la carrera gira cap a ponent, són les dotze i mitja.²⁴

I, per acabar, vet aquí una cançó al·lusiva a sa Carrera de Sant Jaume, que encara té una apreciable popularitat al Pla de Mallorca:

Sa Carrera de Sant Jaume
avui, dejorn sortirà.
Per anar a Son Oms²⁵ hi ha
un camí pla com la pauma.²⁶

Francesc Canuto i Bauzà

NOTES

1. Amb l'accepció de "Claror que fa un llum. Castellà: claridad", li dona entrada el DCVB, vol. V, pàg. 750. Mot que arrellegarem de viva veu a la nostra vila, i que es troba en vies de fossilització.
2. El treball es troba en fase de recollida de dades; encara no hem efectuat enquestes als municipis que es troben en blanc.
3. A.M. Alcover: *Rondaies Mallorquines*, vol. V, pàg. 102.
4. Possessió entre el Port de Manacor i Son Servera.
5. N'hi ha un de molt gros, que el veuen d'una hora lluny perquè el terreny és molt pla.
6. Joan Amades Gelat: *Costumari Català*, vol. I, pàg. 74.
7. Comunicació oral d'Arnau PONS "de Son Bià" (1907).
8. Id. id. de Maria Font "de Son Dixopta" (1915).
9. Id. id. de Bartomeu Barceló "des Pujol" (1926).
10. Id. id. de Jaume Mateu "Marió" (1919).
11. Id. id. de Francesca Sampol "Siona" (1907).
12. Vuitada: Espai de vuit dies.
13. Comunicació oral d'Antoni Calafell "pastor de Son Moragues" (1919).
14. Id. id. de Miquel Company "de Son Palou" (1903).
15. Id. id. de Lluç Cladera "de s'Oguera" (1905).
16. Id. id. d'Antoni Bauçà "Sastre" (1909).
17. Id. id. de Macià Vila "Cristino" (1921).
18. Id. id. de Gaspar Vera "Gasparó" (1927-1989).
19. No ens referim als molins de vent fariners, sinó als utilitzats per treure aigua als horts, de característiques semblants als del Pla de Sant Jordi. A la banda de sa Pobla i Muro n'hi ha uns 570.
20. La sortida o pujada de la carrera és el punt de l'horitzó on pareix qe s'acota, i visualment pareix el punt més baix.
21. Comunicació oral d'Arnau PONS "de Son Bià".
22. Id. id. de Joan Mas "Pastoret" (1905).
23. Id. id. de Miquel Jordà "Vellana" (1928).
24. Id. id. id.
25. Possessió de Porreres.
26. Arrellegarem aquesta cançó a Sant Joan, Sineu i Montuïri. El *Cançoner Popular de Mallorca*, del pare Ginard, l'arrellega a Algaida i Ariany.

LA FESTA DELS QUINTOS

Des de molt antic, les societats agràries han festejat l'arribada de la Primavera amb celebracions rituals i festives, més o menys relacionades amb ritus de fertilitat i prosperitat. En aquesta època de l'any les plantes floreixen —assegurant de bon tros els futurs i esperats fruits— i el temps es torna més bonançós —de manera que hom pot guardar els abrics. El Cristianisme, com ha fet amb altres festes, ha adaptat aquestes celebracions al seu calendari i, quan arriba el bon temps, es deixen enrera els dies austers de la Quaresma per entrar de ple dins la joia de la Pasqua florida, la qual cosa, per altra banda, també coincideix amb la fi dels dies freds d'hivern i el començament de la primavera. Aquesta festa, antigament, fou la primera que els cristians celebraren, i d'entre totes la més important (les festes de Nadal, en canvi, són més tardanes).

A Catalunya i a Mallorca —encara que amb notables diferències— la Pasqua florida se celebrava de manera pascuda, amb colles de caramellaires o salers que captaven —amb cançons— diversos tipus de queviures (ous, coques, panades, formatge...) i després sortien al camp per fer-ne un àpat col·lectiu, a més d'altres actes de caire festiu.

Les colles de caramellaires o salers es passejaven per les cases dels pobles i ciutats i, a canvi de cançons i música adreçades als habitants de la casa —sobretot i a Mallorca si hi havia al·lotes joves—, rebien queviures i, de vegades, diners. A Catalunya, aquestes cançons es deien "caramelles", mentre que a Mallorca les anomenaven "deixem lo dol", nom que fa referència al període de privacions que s'acabava de passar:

Deixem lo dol,
cantem amb alegria,
i anirem a donar
les Pascos a Maria.

Antigament es cantaven "goigs" o "sales", dedicats a la Mare de Déu, i gloses diverses — quasibé sempre dedicades a la Mare de Déu—; però, amb el temps, el caire eminentment religiós d'aquesta festa deixà pas a unes gloses més mundanes, sense cap significació religiosa, moltes vegades adreçada directament a la filla de l'amo de la casa, per exemple:

L'amo, si teniu cap fia,
feis-la sortir en es portal;
tanta si és petita com gran,
li veurem sa fesomia.

Sa panada més garrida
ha d'esser pes cantadors,
i es cantador més hermós
serà per sa vostra fia.

Fadrina qui donarà
panada o robiol,
ja pot dir quin fadrí vol;
de tots noltros pot triar.

Hi ha un moment, no determinat per ara, que els "salers" mallorquins s'identifiquen amb els "quintos", és a dir, aquells joves que tenien l'edat per anar a servir a armes. A partir d'aquí, alguns aspectes de la festa pasqual són adaptats pels "quintos".

Per altra banda, el captiri que es fa de queviures també es fa i s'ha fet en altres indrets d'Europa d'una manera més o menys pascuda; a l'antiga Grècia, segons podem llegir al *Costumari Català* de Joan Amades: "Els grecs també el practicaven; demanaven l'almoïna al so d'una cançó, com nosaltres". A Mallorca, el cant de les panades es feia —i encara es fa a Sant Joan— el diumenge o el dilluns de Pasqua florida, amb les colles de

quintos que recorren els carrers del pobles, deturant-se davant les cases de les famílies més notables, i alegrant la jornada amb cançons com aquestes:

Tant m'és coca com flaó
com robiol o panada,
com un tros de sobrassada,
com un ou de nieró.

que també té aquesta variant:

Dau-nos coca o flaó,
o si no, una panada,
o un fil de sobrassada
o un ou de nieró.

I aquestes altres:

Sa panada ens heu de dar
grossa i ben atapeïda,
que si no l'heu beneïda
noltros menam s'escolà.

Si no n'heu fetes panades,
ni coques ni robiols
donau-mos un parell d'ous
i no haurem vengut de bades!

I la tornada, que fa així:

Sí, sí, madoneta,
la mos heu de dar,
la mos hem guanyada
de tant de cantar.

que també es pot cantar amb aquesta variant:

Sí, sí, madoneta,
sí, sí, dau-la-mos
i si estau colgadeta
l'amo aixecau-vos.

En canvi, si la petició de captiri no és satisfeta, poden sentir-se cançons d'un altre estil, com aquesta:

¿No mos donau sa panada?
No la vos agrairem,
i a sa vostra fia li direm:
ratada, més que ratada!

O aquesta parella de gloses, amb els tres darres versos canviats segons l'ocasió:

A l'amo d'aquesta casa,
Déu n'hi do la sanitat,
ses sales plenes de xeixa
i ets aurons tots plens de blat.

A l'amo d'aquesta casa,
Déu no n'hi do sanitats,
ses sales plenes de rates
i ets aurons d'escarabats.

Així mateix, una altra característica de les colles pasquals mallorquines i catalanes és la sortida que es fa el dimarts de Pasqua florida —a segons quins llocs, el dia pot canviar, però sempre dins aquesta setmana— al santuari del poble —en el cas de Sant Joan, a Bonany— amb la intenció de berenar-hi de panades, coques i robiols.

Passem, ara, a veure més de prop les passes que la festa dels quintos segueix al nostre poble.

Els quintos de Sant Joan reprengueren la tradició l'any 1946, després d'un parèntesi provocat per la guerra i la immediata postguerra. Aquest any hi hagué molts de problemes amb les autoritats, problemes que amb més o menys intensitat s'han anat repetint any rera any. El senyal més distintiu

dels quintos santjoaners és sens dubte el mocador vermell, el qual, d'altra banda, és bastant modern (durant la dècada dels quaranta i cinquanta no en solien dur); hores d'ara, els quintos són inimaginables sense aquest pedaç vermell penjat del coll. Altres senyes distintives dels quintos són les botelles d'aiguardent que duen penjades d'un cordellí, la mascota (generalment un xot, però també altres animals, com ànneres) i, de vegades, qualche vehicle desballestat que, en acabar la festa, els quintos duren directament al "cementeri". Per altra banda, la presència femenina en la festa dels quintos és constant a partir de la dècada dels vuitanta, participant en quasibé tots els actes que aquests duen a terme; anteriorment, la festa era exclusiva dels mascles de l'espècie.

Les activitats que fan els quintos santjoaners al llarg de l'any s'inicien amb el fogueró de Sant Antoni, en el mes de gener, el qual tradicionalment és un dels més grossos i renouers del poble; al llarg de la Quaresma l'única activitat que solen fer els quintos —encara que no sempre— és posar una paradeta a Consolació el dia de la festa del Pa i el Peix. Després d'haver passat la Quaresma, el diumenge de Rams, els quintos comencen el que serà la seva setmana gran: es passeja un mè pel poble i se'n fa una rifa (també es van fent altres

rifes, encara que la més tradicional és la del diumenge de Rams). La setmana de la Passió els quintos santjoaners lloguen una casa al poble i hi viuen fins a la tercera festa de Pasqua; constantment tenen visites que agraeixen convidant amb aiguardents diversos. Els quintos van a cercar un pi —o una branca gruixada— i el treuen per una finestra de la casa; per als joves del poble, sobretot per als que seran quintos l'any que ve, aquest pi és especialment cobejat i esperen que els quintos surtin de la casa per anar-los-hi a "robar" i dur-lo al bell mig de la plaça perquè sigui vist per tothom; així mateix, aquesta casa i els carrers adjacents són l'escenari de les famoses "guerres" dels quintos: durant uns quants vespres hi ha una vertadera pluja d'ous, taronges, poalades d'aigua, etc entre els quintos i els joves del poble.

El diumenge de Pasqua la plaça del poble compareix plena dels ormeigs i els estris —els "trastos"— que els quintos han pogut arregar pel poble durant la nit del dissabte; s'hi pot veure de tot: cotxes i ferros vells, arades i altres eines del camp... Els "trastos", abans de la guerra, es duïen a llançar a les basses de Son Juny. És a partir de la reanudació de la festa, el 1946, quan es duen definitivament a la plaça Nova (llevat de qualque any que l'autoritat ho ha intentat impedir i els "trastos" s'han hagut de dur a la plaça de l'Església).

Aquest mateix dia, els quintos aixequen el poble amb coets i traques (renous que es repeteixen els dies i les nits dels dies anteriors i posteriors), costum que s'ha relacionat amb d'altres de semblants en pobles d'arreu d'Europa i la Mediterrània, en què es feia renou (amb coets i altres artefactes renouers) per celebrar la resurrecció de Crist o, més bé, l'adveniment del bon temps.

El dia de la segona festa els quintos es passegen pel poble a captar panades i altres menges, a més dels diners que els puguin donar. Per aquest menester, duen un paner per als ous i un cove per a les panades, a més d'un bon assortit de botelles d'aiguardents i la veu ben afinada per festejar les donacions. Se sol començar davant les cases del

batle i del rector, per continuar amb la resta de cases del poble i, l'horabaixa, fan la passada per les possessions del poble, on encalquen —amb el vist-i-plau de l'amo— els animals que augmentaran les seves viandes i els seus ingressos monetaris. El costum d'anar per les possessions pareix que s'instaurà pels voltants de l'any 1955; aquesta quinta, per altra banda, tenien llogades dues cases i foren els culpables que el diumenge de Resurrecció la vagoneta de la cimentera comparegués al bell mig de la plaça Nova. Durant la capta per dins el poble els quintos van acompanyats d'una petita banda de música que no paren de repetir les tonades típiques de la capta dels quintos: la Jota dels Quintos i la Cançó de Panades.

Durant tots aquests dies els quintos tenen una mena de bul·la popular per fer allò que vulguin —les "quintades"—, sempre, és clar, sense atemptar contra els drets de les persones.

El dia de la tercera festa els quintos pugen al puig de Bonany per celebrar-hi l'àpat col·lectiu de germanor, el "pancaritat"; les panades, robiols, etc que han pogut arregar els dies anteriors són el seu berenar. Durant uns quants anys s'intentà que el pancaritat es fes al puig de Consolació, però la tradició no aconseguí arrelar entre els santjoaners, els quals prefereixen anar a Bonany i trobar-se amb les colles que vénen des de Petra, Vilafranca, Ariany, Maria i Santa Margalida.

La festa dels quintos acaba amb un ball —que no té un dia específic per celebrar-se—, al qual està convidat tot el poble i que serveix per gastar els darrers diners i guardar-ne un quants per fer un dinar o sopar que clourà l'any gran de la quinta.

Mateu Sastre i Joan

(Per redactar aquest article s'han consultat diverses llibres i articles, sobretot l'article de Climent Picornell "Quintos, captiris, pancaritats i altres deixes de l'època pre-turística", publicat a *MEL I SUCRE* número 58, el *Cançoner Popular de Mallorca del Pare Ginard* i el *Costumari Català de Joan Amades*; a més d'altres obres, usades en menor grau, i del testimoniatge personal d'alguns santjoaners.)

C/ Sant Feliu, 8 A
07012 Palma
Tels. 71 11 39 - 71 11 40

CONSELLERIA DE CULTURA,
EDUCACIÓ I ESPORTS
GOVERN BALEAR

L'AMETLER

L'ametler és el nom amb què nosaltres coneixem el *Prunus amygdalus*, un cosí-germà de la prunera, el melicotoner... tots ells de la família de les rosàcies. És originari de l'Àsia central, on encara existeix en estat salvatge (ametlers agres).

A les nostres contrades, el dugueren els fenicis, dos mil anys abans de Crist. Però no fou fins que la fil·loxera destrossà les nostres vinyes, que es va estendre el seu conreu —promogut pels organismes oficials—, i assolí la grandesa que conegueren els nostres padrins.

Durant un temps el nostre país va ser el més gran productor d'ametles a nivell mundial; Mallorca collia aproximadament el seixanta per cent de les ametles del món. Avui dia, a Amèrica, amb la mateixa extensió que a casa nostra, es recol·lecta el 45 % de la producció mundial, mentre que Mallorca produeix el 2'5 % (un ametler, a Mallorca, sol fer una mitjana de 3 kg d'ametles, mentre que a Amèrica en fa de 15 a 30 cada any).

Les ametles més comunes són: pons, pou, verdereta, vivot... fins arribar a més d'un centenar de castes, les quals es coneixen amb el nom de "Mallorca" i només serveixen per al consum industrial.

És un arbre que cada any perd la fulla i que abans de vestir-se de bell nou fa unes flors blanques o rosades, abundoses, de les quals poques arriben a fructificar, gràcies a les abelles. Poc amic de les gelades, fructifica en els brots de segon any: primer surten els ametllons —molt cobdiciats pels al·lots—

que després esdevenen ametles.

Aquest arbre, el podríem anomenar com el "porc" dels arbres, perquè se'n pot aprofitar tot: de la seva llenya vermella, a part de foc, es pot emprar en fusteria; de les flors, les abelles en fan mel, i els perfumistes, aigua de colònia; dels ametllons, els turcs en fan envinagrat; de la clovella i les fulles, menjar pel bestiar i cendra rica en potassa, tant és així que abans l'empraven per fer bugada. A casa nostra cremam la closca a les teuleres, i dóna un rendiment tal que 3'5 kg són com un litre de gas-oil; a Itàlia en treuen un colorant vermell per tenyir el gas-oil; també en fan ús els apotecaris, que en treuen carbó actiu. El bessó es menja tant si és cruu com torrat, sol o amb torró, dins pastissos, com a també d'ametla... i dels bessons agres se'n pot treure taní; també se'n treu oli per la pell i a Sana Maria el capolen, el mesclen amb aigua i en fan llet d'ametla.

L'ametler ha inspirat llargament els nostres poetes i lletraferits:

*Fosses sembrat ametlers,
ara colliries ametles,
així com molts de pics vetles
tasses en es taverners.*

Al Jardí Botànic de Nikita, a Crimea, hi ha el més gran recull de races d'ametlers: n'hi ha més de quatre-centes.

Miquel Company
Guillem Florit

mel i sucre, dolcet dolcet

El nostre magnífic Ajuntament no plany res mai per donar esplendor a les festes. Enguany era l'any de l'aigua potable i no podíem estar més. Així que l'Ajuntament, que no recula davant cap obstacle, va començar a posar comptadors i a repartir aigua. Com que encara no tenen comptador d'electricitat han de llogar una alternadora cada vegada que es buida el depòsit, una cosa que, naturalment, encareix l'aigua. Qui pagarà aquest cost innecessari i degut només a la precipitació? El qui frissava tant? Tota la gent que té aigua? Tota la vila? Tanmateix, ja sabeu que una bona inauguració no es paga amb doblers.

El timoner de la coalició feia servir una brúixola trucada

L'insigne periodista local que no podia estar sense aigua (vegeu la meua nota del mes passat) es defensa dient que el seu muntatge no va ser idea seva, sinó d'un veïnat. Després de tants d'anys de veure que personatges com aquest s'aprofiten de la seva amistat amb les autoritats i canvien favors per favors, no veig perquè s'han d'escudar darrere l'altra gent. Tanmateix, canten papers, s'ha comprovat que el comptador l'ha sol·licitat i pagat el nostre amic. És que no es pot tenir tot: no es pot tenir al mateix temps l'aigua abans que les cases d'enmig de la vila i a més voler estar ben vist.

Les tropes volen muntar una secció amfíbia, amb submarins inclosos

Encara que sé que quan sortiran aquestes retxes potser que el problema ja estigui resolt, no puc estar sense parlar-ne. Al carrer de la Pau, al capdavant del poble, fa més d'un mes que hi ha un clotarro que hi podrien enterrar un ca gros. Idò bé, el nostre estimat Ajuntament, encara no ha tengut a bé adobar-ho. Posar dues senalles de grava i un poc de mescla no obliga a llogar grans màquines ni molts d'obriers. No puc trobar cap altra explicació de perquè no ho han fet, perquè la cosa és tan senzilla que un al·lot petit i tot la podria adobar. Però, és clar, per tan poca cosa no ho paga demanar subvencions al Consell Insular. Haurem d'esperar que hi hagi cent clots iguals.

El batle cerca instal·lador qualificat de comptadors d'aigua. Li donarà la culpa

El nostre digníssim Ajuntament ha decidit perllongar el mundialment famós "mur de les lamentacions" de Son Juny. Com si fos un miracle, la majoria de regidors no en saben res, aparegueren de cop maquinotes i camionots i en pocs dies han enllestit la tasca encomanada. És un miracle per la via que s'ha fet i el poc trull que s'ha observat. No ho és tant, si escoltam la versió del batle que diu que aquest és un projecte més vell que l'anar a peu i que feia més de tres anys que estava aprovat. Són capaços de fer grans parets en pocs dies i incapaçs de canviar un vidre romput durant anys. Viure per veure.

Joan Bauçà

EXCURSIÓ:**Anàrem a ...**

Torrent de Pareis, seguint el següent itinerari: **Restaurant d'Escorca**, **l'Entreforc**, **Torrent de Pareis**, **isa Calobra**, i per acabar l'eixida dinàrem d'una paella (això sí, devers les cinc de l'horabaixa) al restaurant **Es Vergeret de Cala Tuent**.

Anirem a...

Puig del Galatxó des d'Estellencs, atacant el cim pel vessant sud-est. Horari aproximat de marxa: unes 3 hores. Heu de dur calçat i indumentària adequats. Veniu preparats per afrontar les inclemències del temps (vent, brusca, fret...). Serà el diumenge dia 20 d'octubre, de davant Es Centro a les 8 i mitja del matí.

An es puig de Galatzó s'hi fan carabasses blanques, madona, si em mostreu ses anques jo vos mostraré es gorrió.

ACAMPADA A CALA MITJANA

Hi participaren una trentena de membres del grup d'excursionisme de l'OCB, i encara que el primer dia les previsions meteorològiques no eran massa optimistes, finalment tot va anar bé, i fins i tot pogueren disfrutar d'un reconfortant bany a les meravelloses aigües de Cala Torta.

Aquest mes fa...

693 anys que el Bisbe de Mallorca va disposar la separació de la capella de **Sant Joan** de l'església de Santa Maria de Sineu, quedant així dues esglésies parroquials amb total independència. (—/10/1298)

375 anys que el Bisbe de Mallorca va enviar un escrit a tots els rectors, priors, vicaris i altres, comunicant la necessitat de contruir un temple dins el poble de Sant Joan, concedint a tots els qui oferissin la seva ajuda una indulgència de 40 dies. L'església que es feia servir a Sant Joan en aquell temps estava situada fora del casc urbà. (23/10/1416)

251 anys del naixement al nostre

poble de **Fra Lluís Jaume i Vallespira**. (17/10/1740)

121 anys que es varen instal·lar a la vila les monges **Germanes de la Caritat**. (30/10/1870)

15 anys que va morir a Artà a l'edat de 77 anys el **Pare Rafel Ginard i Bauzà**, autor del *Cançoner popular de Mallorca*, i fill predilecte de Sant Joan. (15/10/1976)

15 anys que un grup de set santjoaners encapçalat pel batle Joan Barceló Matas visitaren Califòrnia, en motiu del segon centenari de la fundació de les missions de Sant

Francesc i Sant Joan Capistrano. (03/10/1976)

9 anys que va morir Joan Mas Matas es **Mestre Pagès**, a causa d'una trombosi cerebral, a l'edat de 69 anys. El número 29 de la revista *Mel i Sucre* (novembre de 1982) està íntegrament dedicat a glosar la vida i obra d'aquest insigne personatge, fill predilecte del poble, i la seva labor educativa. (29/10/1982)

8 anys que el polèmic i sempre interessant santjoaner **Jaume Sastre** va publicar el llibre *Freixura de Porc*. (—/10/1983)

7 anys que el darrer secretari efectiu i amb carrera que ha tingut l'ajuntament de Sant Joan va deixar vacant el càrrec, per ocupar una plaça millor a l'ajuntament de Múrcia. (—/10/1984)

3 anys que va veure llum l'**especial núm.100** de *Mel i Sucre*. (—/10/1988)

2 anys que el grup folclòric **Aires de PAGESIA** va presentar al públic el seu primer disc, amb una ballada popular, en què també participaren *Música Nostra* i *Sis Som*. (—/10/1898)

OCB

SUBSCRIPCIÓ PER UN ANY, 2.500 ptes

Nom:
Cognoms:
Carrer: núm.:
Població: cp:
Banc o Caixa: núm. de compte:

Feu arribar aquesta butlleta a qualsevol membre de l'equip de redacció o enviau-la a:
MEL I SUCRE Sant Joan, Bellavista 13

firma

AGENDA - OCTUBRE

Natalicis

Carme Barceló Rosselló (31-08-91)
Antoni Bauçà Gayà (11-09-91)

Defuncions

Francesc Joan Mayol (01-05-66/07-09-91)
Joana Ma. Bernat Bergas (23-12-08/22-09-91)
Catalina Mas Font (23-04-07/22-09-91)

Noces

Apotecaries de guàrdia

Diumenges

Dia 6: Ariany
Dia 13: Montuïri
Dia 20: Petra
Dia 27: Porreres

Benzineres

De dia i de nit:

Febrer (Manacor, cra. de Felanitx)

Diumenges:

Viñas (Manacor, cra. d'Artà)
Febrer (Manacor, cra. de Felanitx)
Marratxí (Inca, cra. de Palma)
Estelrich (Can Picafort, cra. d'Artà)
El Molinar (Palma, Ramonell Boix)
Febrer (Sant Joan, cra. de Manacor. *Diumenges matí*)

Festivitats del mes

Dia 4: Sant Francesc d'Asís
Dia 7: Mare de Déu del Rosari
Dia 12: Mare de Déu del Pilar
Dia 18: Sant Lluç

Esdeveniments del mes

Alcúdia: Fira (dies 5 i 6)
Algaida: Fira local (dia 12)
Llucmajor: Darrera Fira (dia 13)
Campos: Fira d'Octubre (dia 17)
Felanitx: Fira des Pebre Bord (dia 20)
Porreres: Fira (dia 27)
Inca: Primera i Segona Fira (dies 20 i 27)
Palma: Simpòsium de prehistòria (del 29 al 31)

Signes del Zodíac

Àries: Cuida la salut, sobretot si ets afectat de morenes. Ves amb compte i no abuis del porquim.

Taure: Les teves relacions personals milloraran, sobretot en la parella, i si no en tens serà un bon mes per cercar-ne una.

Bessons: El teu signe, ni fu ni fa, és a dir tot anirà a mitges tintes, o mitja merda, segons com es miri. Procura veure sempre la part bona de les coses.

Crauc: El teu món social es veurà augmentat perquè les teves relacions laborals poden millorar substancialment.

Lleó: Una aurèola d'esplendor intel·lectual envoltarà gran part de les teves actuacions, tindràs sort en l'economia i els jocs d'atzar.

Verge: Pots tenir problemes de peus, per tant ves alerta als cotxes, peces de marès o biciclistes incontrolats.

Balança: Aquest mes és el teu. Pot ser bo per la influència de

la Lluna, de Mart, del Sol, de la Terra, del Cel, de...

Escorpi: Les despeses imprevistes et sortiran d'arreu, si tens Visa, *non problem*; si no en tens, fes de veure els usurers.

Sagitari: L'angoixa de la Tardor t'afectarà sobradament, no et deixis influir massa ni pels altres ni pel temps.

Capricorn: Si aconseguixes anegar les teves angoixes en alcohol, collonut; per no sentir-te sol procura anegar també les dels teus amics.

Aquari: Si de vegades et sembla que les teves actuacions són estúpides i els teus moviments descoordinats, llavors l'endevinaràs. El més greu és que els altres també ho veuran.

Peixos: Si ets lletraferit, aquesta mesada serà bona per llegir i pensar, però si no ho ets, compra't un disc de música clàssica i escolta'l fins que li puguis posar una lletra a la música.

Telèfons d'interès

Bombers:	55 00 80
Centre Sanitari:	52 63 11
GESA:	55 41 11
Ajuntament:	52 60 03
Apotecaria:	52 62 52
Consell Insular:	72 15 05
Govern Balear:	46 34 50
Centre Meteorològic:	26 46 10
Guardia Civil:	56 00 27
OCB:	72 32 99
SIAC:	900 321 321
PAC (Vilafranca):	56 05 50

El temps

Pluviometria	G. Company	Cooperativa
Setembre dia 1	8'5	5'5
dia 2	0'2	-
dia 7	58'5	45'0
dia 12	23'0	22'0
dia 13	3'2	5'0
dia 15	1'2	1'0
dia 23	24'2	21'5
dia 25	5'9	7'5
dia 28	5'3	1'0
dia 29	9'3	10
dia 30	-	3'5

Total setembre 139'1
Total acumulat 567'8

La lluna

Plena de dia 1.
Minvant de dia 2 a dia 7.
Nova de dia 8 a dia 15.
Creixent de dia 16 a dia 23.
Plena de dia 24 a dia 30.
Minvant dia 31.

Previsió del temps

La primera meitat del mes el temps serà variable, amb dies tranquils i d'altres tempestuosos. A la segona meitat del mes el temps refrescarà de valent, estarà emboirat molts de dies:

*"Quan octubre és arribat
sembla el sègol, l'ordi i el blat."*

Agenda esportiva. Futbol Tercera Regional:

Platges Calvià — Sant Joan (06-10)
Sant Joan — Sant Marçal (12-10)
Ariany — Sant Joan (20-10)
Sant Joan — Autos Portoclorom (27-10)
Sant Joan — At. Balears (10-11)

